Research Paper Sanskrit

Vamanavataranam, Mahakavya me Silp
''वामनावतरणम्'' महाकाव्य में वर्णन शिल्प

Mohini Gupta

शोधाछात्रा संस्कृत,दर्शन एवं वैदिक अध्ययन विभाग वनस्थली विद्यापीठ (राज.)

KEYWORDS

fdlh Hkh dk0; vkj —frdkj dk le>u dh fy, lcls vf/kd vko';d rUo g mldh f'kYi fo/kku dh ljpuk dk le>uk D;kfd f'kYi fo/kku ls ml jpukdkj dh lex 'kf{kd vkj lkL—frd {kerk lekfgr gksrh gA f'kYi fo/kku ,d f=vk;keh ifØ;k g ftles Øe'k% o.ku ofo/;] Hkkf"kr ljpuk vkj 0;tuk ifjikd dk j[kk tkrk g o.ku ofo/; tgk dfo d }kjk n"V vuHkfr ,o dfYir lalkj dk vfHkolDr djrk g] ogh Hkkf"kd ljpuk dfo d Hkk"kk dk'ky vkj mldh 'kkfUnd lkeF; dk vfHk0;Dr djrs gA

okeukorj.ke% dh jpukdkj egkdfo vfHkjkt jktUnh feJ v—r Lo'kUn lEink vkj ofo/; dh /kuh egkdfo gA ;gk Øe'k% egkdfo)kjk fojfpr egkdk0; dh vk/kkj ij mudh ofo/; dk vu'khyu iLrqr g&

o.ku f'kYIk &
iHkkr o.ku &

ik- vfHkjkt jktUnh feJ th u okeukorj.ke% egkdk0; e% iHkkr dkyhu o.ku iLrqr fd;k gA Hkxoku okeu oV dk nR;jkt cfy }kjk vk;kftr v'e?k ;K e% iLFkku djrs le; dk o.ku gA iHkkr oyk dk mn; gkuh dh dkj.k dkey fdj.kk oky rFkk vLrkpy f'k[kj ij vk:<,o lEe[k mifLFkr fu'kkifr Hkxoku pUnno u Hkh if'pe fn'kk e% ;k=k djrs g, Hkxoku oV dk 'kkHku exy idV fd;kA

iHkkrdkykn;Hknhf/kfr
fu'kkifr'pkfJrif'pekpy%A
l lEe[khuk fon/k lexy
oVk% irhP;k xeu idDrkAA

okeukorj.ke% 8@21

_r o.ku &
dfo u okeukorj.ke% egkdk0; e% _rvk dk o.ku iLrqr fd;k gA nojkt bUn Ngk _rvk ls mRiUu gkuk okys l[kRlok dh dUn fcUnqu&dkuu dk Hkh vfHkuUnu ugh fd;k x;k &

vfHkuuUn u uUnudkuue
_rlegl[kRlcHkktueAA

eufl lk[;foHkfrfoHkkod
ifrxr Do u ckáfouknueAA

okeukorj.ke] 4@5

miou] _rvk dh vkoktkgh ls mRiUUk ifjorqu n'kkvk dk /kkj.k djrs g i—fr;k ¼itk,½ Hkh mlh idkj o"kk] olUr rFkk funk?k dh leku ¼'khry] eknd rFkk nkgd½ ifjofrr jktlÙkk dk vuHko djrh g &

_rfoi;h; tkr n'kkUrj
g;ioukfu ;Fkk n/krs Øe%A

i—r;k·fi rFkk iHkrkUrj
?kuolUrfunk?kleiHke% AA

okeukorj.ke] 4@46

dfo u 'kjn _r dh miek nR;jkt cfy ls dh g&

ftl idkj 'kjRdkyhu i.kpUn uhy vkdk'k e% 'kØ ls lefUor gkdj l"kek fc[kjrk g mlh idkj ;'kk·onkr nkuoUn cfy Hkh Hkkxo 'kØkpk;h d vu'kklu e% fLFkr jgdj] Lox tkd e% nnhI;eku gk mBkA

i.k'pUnk 0;kfEu uhy l'kØk
;}PNkHkk 'kkjnk·lk rukfrA

'kØ.kklk Hkkxo.kkuf"k"Vk
jt Lox nkuoUnk·onkr% AA

okeukorj.ke] 4@47

unh o.ku &
okeukorj.ke egkdk0; e% xxk] ueink vkfn ufn;k dk o.ku ikIr gkrk g tls &

nR;jkt cfy u ifj[kkHko dk ikIr dju okyh ifo= ljflU/k ¼xxk½ dk n[kk tk fd vejkorh ijh dk ihfrod vkfyfxr dj] eerkiod mldh xy ls yxs l'kkfHkr gk jgh Fkh &

ifj[kkRoe;h;"khUu rk ljflU/k l nn'k ikouheA
ifjjH; e;nk·ejkorh ln;h ;k foojkt d"BxkA

okeukorj.k] 3@26

ik- feJ th u xxk dk nounh dh :i e% iLrqr fd;k g &

de.My tyu rPpj.kepf;Rok fof/k
e;ekp lfyy f'koh foc/kflU/kHkr Uo/kkA

lalkj fdy ukfduk ân;ikouh Lo/kuh
rr'p Hkoekxrk dy"kgkfj.kh tkâuohAA

okeukorj.ke] 12@19

vFkkr viu de.My dh ty ls fo".k dh pj.k i{kkfyr dk fo/kkrk u nounh xxk dh :i e% ifj.kr] og ifo= ty uhp fxjk fn;k ftlls Lox&fuokfl;k dh ân; dk ifo= dju okyh] Lo/kuh ¼xxk½ lenHkr gbh vkj ogk ls ikikiukfnuh tkguoh dh :i e% /kjk/kke ij vorfjr gbA

ik- feJ u dgk g fd ftl idkj ukfn;k dh iokg e% tk ikuh dh cycy] tykor rFkk rjxr gkrh g(mlh idkj eu";k dh thou e% Hkh l[k ,o n%[k vkfn dh lonuk, gkrh g &

iokg lfjrk ;non cnonkor ohp;%A
thou·fi rFkk uik l[kn%[kkfnHkkouk%AA

okeukorj.ke] 6@48

oL= ,o vkHk"k.k o.ku &
okeukorj.ke egkdk0; e% Hkxoku okeu dh oL= vkj vkHk"k.k dk Hkh o.ku feyrk gA miu;u lLdkj dk i.k:i ls lEiUu djus dh fy, Hkxoku okeu dk.M fufe;r eukje rFkk lUnj iknkdkvk dk /kkj.k fd;s g,] ekth e[kyk ls dl dj ck/k x;s dkihu dk igus g, ;K e.My e% vk;s &

n/kku% iknkdh jE;s :fpj dk"Bfufe;rA
rlku'pkfi dkihu ekt;k e[ky;k··;rkeAA

okeukorj.ke] 7@30

Hkxoku okeu dk cãl= ¼;Kkiohr½] uohu e¡t l¡ fufe¡r e[kyk] dkyk
expe] ihyh dNkVh bR;kfn oL= nku e¡ fn;¡ x;¡ &

voknhRlkfo=h Lo;eferr¡tkLl lfork
nnk ckã¡ l= foo/kx¡:/of; oVoA

miUnk.kk r"kke¡iu;ulLdkj.kfo/kk
nnk fHk{kkeEck Lo;ef; Hkokuh HkxorhAA

okeukorj.ke] 7@43

Hkxoku okeu d¡ firkJh egf"k d';i u¡ Lo;eo mUg¡ uohu e¡t l¡ cuh
e[kyk inku dhA noh olU/kjk u¡ mUg¡ dkyk expe¡ rFkk J"B ouLifr
¼nork½ u¡ iyk'kn.M inku fd;k &

v;PNnLe¡ uoe¡te[kyk Lo;¡ firk pkL; egf"kd';i%A
exkftu Hkfejnk Ueyhel¡ iyk'kn.M'p ouLifre¡gkuAA

okeukorj.ke] 7@44

onifr firkeg ¼cãk½ u¡ okeu dk de.My] ljLorh u¡ ti dju¡ d¡
fy;¡ v{kekyk rFkk tUenk=h noh vfnfr u¡ Lo;¡ viu¡ i= dk] eLdjkr¡
g,] ihyh dNkVh inku dh &

de.My¡ onifr% firkeg% ljLorh pkfi tik{kekfydkeA
fi'kxdkihuenkfRlrkUe[kh i¡l% Lo;¡ n0;fnfr% LoluoAA

okeukorj.ke] 7@45

firkeg igykn }kjk nR;jkt cfy dk le) 'kkHkk okyh vEcu i"ik
ekyk rFkk vkpk;¡ 'kØkpk;¡ u¡ 'k[k inku fd;k &

nnk l f'k";k; egk/k'k[k[k
fn0;/ofu 'k=eu% i¡dEieA

vEykui"ik l¡tfe)'kkHkk
firkeg'pkfi nnk t;k;AA

okeukorj.ke] 2@18

uxj o.ku &
Lox¡ e¡ vejkorh uxjh gA ftl¡ bUn¡ dh jkt/kkuh ekuk x;k gA fot;
d¡ bPNd nR;jkt }kjk ml uxjh dk n[k x;k &

l nn'k l¡jUnikfyrk uxjh njr ,o 'kkfHkukeA
lej0;luh t;PNdk cfyfj)keejkorh 'kHkkeAA

okeukorj.ke] 3@1

vfHkjkt jktUn¡ feJ th u¡ rrh; lx¡ e¡ vejkorh uxjh dk vR;Ur
lUnj fp=.k fd;k gA nR;jkt cfy u¡ ml vejkorh uxjh e¡ dgh ij
i.k;pkVfDr;k e¡ Mc¡ gl leok; l¡ ;Dr i"dfj.kh d¡ rV] typkjh
if{k;k dh Vkfy;k] dkfdy] oh.kk dh ehBh >dkj bR;kfn dk n[kk &

cd¡y% le¡dkjdkf'pr% QyyC/kk:.ku=lfor%
Qyikrle¡R; oYydhenuknHken{kfu%'ou%A

typkfjfogxeot% f'k'kHkd'p xgkx.khdre
ufyuhrV DofpPpVokrkjrgle.MyeAA

okeukorj.ke] 3@16&17

okeukorj.ke egkdk0; e¡ Hkx¡dPN uked ifo= {k= dk Hkh o.ku g &

nn'k jokÙkjrhjlf[;r¡
ifo=n'k Hkx¡dPNlKdA

egk'e?k ifFkr ØrÙke¡
cfy'p nR;kf/kifr¡ jfoiHkeAA

okeukorj.ke] 8@24
vFkkr¡ uenk unh d¡ mÙkjh rV ij fLFkr] Hkx¡dPN uked ifo= {k= e¡
¼lEik?keku½ mÙke _r¡ i¡[;kr v'oe?k dk rFkk l¡; d¡ leku dkfUrHkku
nR;jkt cfy dk Hkxoku okeu u¡ n[kkA

mDr lHkh rF;k dk vu'khyu dju¡ d¡ i'pkr¡ o.ku f'kYi ^^okeukorj.
ke** egkdk0; d¡ egkdfo vfHkjkt jktUn¡ feJ dk ,d i¡'kL; i¡;kl
fl) gkrk gA